

پول، بهره و تورم

(ویراست دوم)

مؤلف:

دکتر احمد شعبانی

www.ketab.ir

انتشارات دانشگاه امام صادق (ع)
تهران: بزرگراه شهید چمران،
پل مدیریت
تلفکس: ۸۸۳۷۰۱۴۲
صندوق پستی ۱۵۹-۱۴۶۵۵
E-mail: isu.press@yahoo.com

دانشگاه امام صادق (ع)

پول، بهره و تورم (ویراست دوم) ■ تألیف: دکتر احمد شعبانی ■ ناشر: دانشگاه امام صادق (ع) ■ ویراستار ادبی: محمد روشنی ■ چاپ اول: ۱۳۸۶ - چاپ دوم: ۱۳۹۰ ■ قیمت: ۵۵۰۰۰ ریال ■ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
چاپ و صحافی: زلال کوتر ■ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۴-۰۹۲-۰
همه حقوق محفوظ و متعلق به ناشر است.

WWW.KOOP-IR

سرشناسه: شعبانی، احمد ۱۳۴۲ -
عنوان و نام پدیدآور: پول، بهره و تورم / مولف احمد شعبانی.
وضعیت ویراست: ویراست ۲.
مشخصات نشر: تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری: ۲۲۲ص؛ نمودار.
شابک: ۵۵۰۰۰ ریال: ۹۲-۰۹۲-۲۱۴-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی: فیا
یادداشت: کتابنامه: ص. ۳۱۷-۳۲۲؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع: پول
موضوع: تورم
موضوع: بهره و ربا (فقه)
موضوع: اسلام و اقتصاد
شناسه افزوده: دانشگاه امام صادق (ع)
رده بندی کنگره: ۹۱۳۹۰ پ ۹ ۷ ش/ ۳۳۱ HG
رده بندی دیویی: ۲/۳۳۲
شماره کتابشناسی ملی: ۶۰۳۳۵۲۲

«فهرست مطالب»

۱۱	..... سخن ناشر
۱۳	..... مقدمه

بخش اول: بررسی جهات اقتران کشتهای پولی «تیمین» نظام پرداخت های پولی

۱۷	..... فصل ۱. تعریف و ملاکات اعتباریت پول
۱۷	..... ۱-۱. تئوری مبادله
۱۹	..... ۲-۱. پیدایش و پوش پول
۲۰	..... ۳-۱. ویژگیهای انواع پول کالایی
۲۴	..... ۴-۱. ظهور پول فلزی
۲۹	..... ۵-۱. تورم پول فلزی
۳۴	..... ۶-۱. تطبیق دو سیاست انبساطی غش در عیار پول فلزی و کاغذی
۳۶	..... ۷-۱. «تومان» از قربانیان سیاست انبساطی غش در عیار
۳۷	..... ۸-۱. بررسی ملاکات پولی در نظر برخی از علمای اقتصادی
۴۰	..... ۹-۱. تحلیل جایگاه و بررسی ملاکات طبیعی اعتباریت پول

- ۱-۱۰. عدالت بعنوان تنها ملاک انضباط مقائیس در عرف قرآن و شریعت..... ۵۲
- فصل ۲. پیدایش سیستم‌های پول پایه فلزی سرآغازی از مشکلات نظام پرداخت‌های پولی ۵۵
- ۲-۱. سیستم نقدین بدون رابطه مشخص..... ۵۵
- ۲-۲. سیستم نقدین با رابطه مشخص..... ۵۷
- ۲-۳. سیستم استاندارد یک فلزی پایه طلا..... ۶۴
- ۲-۴. مزایای سیستم در حفظ ارزش و قدرت خرید پول رایج..... ۶۵
- ۲-۵. شرایط لازم برای استاندارد کردن واحد پول پایه..... ۶۸
- ۲-۶. شرایط بین‌المللی لازم برای تحقق استاندارد طلا..... ۶۸
- ۲-۷. معایب سیستم در حفظ قدرت خرید واحد استاندارد پول..... ۷۰
- ۲-۸. قدرت پرداخت پول و صرافیه بین‌المللی پس از جنگ جهانی اول..... ۷۲
- ۲-۹. علل فروپاشی سیستم استاندارد بایه طلا و مشکلات آن..... ۷۵
- ۲-۱۰. نظام پولی برتون و دز تجلیگاه تعلیق ارزش پول..... ۷۸
- ۲-۱۱. مقایسه نظام برتون و دز و نظام پایه طلا..... ۸۲
- ۲-۱۲. پایان عمر پشتوانه طلا و شناوری ارزی تعلیق ارزش پولها..... ۸۳
- ۲-۱۳. توافق اسمیت سونین «ارزش توافقی پول»..... ۸۹
- ۲-۱۴. آهنگ تورم و نوسان ارزش پول در نظام برتون و دز..... ۹۲
- ۲-۱۵. پیوست (۱): حق برداشت مخصوص S.D.R آخرین علاج مشکل نظام عادلانه پرداخت‌های پولی..... ۹۶
- ۲-۱۶. پیوست (۲): دلار اروپایی Euro-Dollars و نقش آن در نرخهای ارزی..... ۱۰۲
- ۲-۱۷. مشکلات ناشی از بازار دلار اروپایی..... ۱۰۴
- فصل ۳. سیستم‌های پول کاغذی، مظهری از ملاک قدرت خرید پول در نظام پرداخت‌های پولی ۱۰۷
- ۳-۱. «چاو» اولین اسکناس که «مقبولیت عام» نیافت..... ۱۰۷
- ۳-۲. ارزش تعریف شده و تبدیل‌پذیر اسکناس به طلا..... ۱۰۹

۳-۳	ارزش هبوطی اسکناس در امتداد نزولی چهار اصل «پولی، پورسانتاژ، پلافون و بانکی».. ۱۱۱
۳-۴	روشهای تبدیل اسکناس به طلا..... ۱۱۲
۳-۵	تحولات ارزشی در واحد پول ایران..... ۱۱۳
۳-۶	تنزیلهای رسمی در ارزش واحد پول ایران..... ۱۱۴
۳-۷	ارزش تعریف نشده اسکناس اعتباری غیرقابل تبدیل..... ۱۱۹
۳-۸	سیستم ناعادلانه پرداختی در پرتو اسکناس تعریف نشده..... ۱۲۱
۳-۹	قدرت خرید، معیار پرداخت‌های موجد و مدت دار در شرع اسلام..... ۱۲۵
۳-۱۰	قدرت خرید اسکناس منشأ اعتبار ارزش پول کاغذی..... ۱۲۶
۳-۱۱	پول تحریری یا بانکی..... ۱۲۸
۳-۱۲	تورم پولهای اعتباری و تحریری..... ۱۳۲
۳-۱۳	ابهامات منطقی در تعریف و مفهوم پشتوانه پول..... ۱۴۴

بخش دوم: حریم حرمت با درمین امکان خروج موضوعی بجران کاهش ارزش پول در پرداخت های پولی از منوم با

فصل ۴	ادله منع و ملاکات حرمت ربا..... ۱۵۵
۴-۱	ربا خواری در تمدنهای پیشین..... ۱۵۵
۴-۲	رباخواری در ادیان سماوی..... ۱۵۶
۴-۳	پویش از رباخواری قدیم تا بانکداری جدید..... ۱۵۹
۴-۴	ربا در شریعت اسلام..... ۱۶۲
۴-۵	بطلان ربا از دیدگاه عقل..... ۱۶۲
۴-۶	تحلیل ادله تحریم ربا..... ۱۶۵
۴-۷	ملاکات حرمت ربا و پرداخت‌های پولی ربوی..... ۱۶۹
۴-۷-۱	اخذ زیادتی و نفع..... ۱۶۹
۴-۷-۲	ظلم و انظلام..... ۱۷۶
نتیجه‌گیری	..... ۱۷۷

- فصل ۵. عدم تماثل ربا و بیع و ادله منع در توجیه بهره پولی ۱۸۹
- ۱-۵. آیه ... ذلک بانهم قالوا انما البيع مثل الربا..... ۱۸۹
- ۲-۵. ربا و نسیه..... ۱۹۲
- ۳-۵. ربا و اجاره..... ۱۹۳
- ۴-۵. ربا و مضاربه..... ۱۹۴
- ۵-۵. انواع ربای محرم..... ۲۰۰
- ۶-۵. آیا دولت بمنزله پدر مردم است تا «لاربا بین الولدو والده»..... ۲۰۵
- ۷-۵. آیا بهره چیزی غیر از رباست؟..... ۲۰۶

بخش سوم: معیار قدرت پرداخت پولی در پرتو تئوریهای پولی و استحداث تورم پولی

- فصل ۶. تحلیل ارزش حقیقی پول از دیدگاه نظریه پردازان پولی ۲۲۷
- ۱-۶. وجود ربطی و معنای حرفی پول در نظام پرداختها..... ۲۲۷
- ۲-۶. نظریه ارزش پول اعتباری در اعتقاد تئوری پردازان مقداری پول..... ۲۳۵
- ۳-۶. سطح عمومی قیمتها «قدرت خرید پول» در نظریه مقداری ریکاردو و استوارت میل و تکمیل نظریه قدرت خرید پول..... ۲۳۸
- ۴-۶. اناطه و تعلیق تمام عیار ارزش واحد پول بر مقدار آن در نظریه فیشر..... ۲۴۱
- ۵-۶. ارزش تعلیقی پول در پرتو دو نظریه درآمدی و روانی پول..... ۲۴۴
- ۱-۵-۶. نظریه درآمدی پول..... ۲۴۴
- ۲-۵-۶. نظریه روانی پول..... ۲۴۶
- ۶-۶. نتیجه گیری..... ۲۴۸
- فصل ۷. تحلیل سیستم پرداختهای عادلانه پولی در شرایط تورمی..... ۲۵۳
- ۱-۷. استحداث تورم اعتباری در عصر حاضر..... ۲۵۳
- ۲-۷. تفسیر اقتصاددانان پولی از تورم..... ۲۵۹

فهرست مطالب □ ۹

- ۳-۷. استحداث مکانیزمهای پول اعتباری و تغایر جوهری آن با نقدین..... ۲۸۴
- ۴-۷. استناد به قاعده لاضرر در رد معیار قدرت خرید..... ۲۹۱
- ۵-۷. جواب در رد استناد فوق..... ۲۹۲
- خلاصه و نتیجه گیری..... ۲۹۵
- فهرست منابع و مآخذ..... ۳۱۵

www.ketab.ir

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»
وَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ
(قرآن کریم، سوره مبارکه النمل، آیه شریفه ۱۵)

سخن ناشر

فلسفه وجودی دانشگاه امام صادق علیه السلام که از سوی ریاست دانشگاه به کرات مورد توجه قرار گرفته، تربیت نیروی انسانی ای متعهد، باتقوا و کارآمد در عرصه عمل و نظر است تا از این طریق دانشگاه بتواند نقش اساسی خود را در سطح راهبردی به انجام رساند. از این حیث «تربیت» را می توان مقوله ای محوری یاد نمود که وظایف و کارویژه های دانشگاه، در چارچوب آن معنا می یابد؛ زیرا که «علم» بدون «تربیت» بیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امور جامعه باشد، عاملی مشکل ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامعه را متاثر و دگرگون می سازد.

از سوی دیگر «سیاست ها» تابع اصول و مبادی علمی هستند و نمی توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کارآمدی سیاست ها در گرو انجام پژوهش های علمی و بهرمندی از نتایج آنهاست. از این منظر پیشگامان عرصه علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان های فکری و اجرایی به حساب می آیند و نمی توان آینده درخشانی را بدون توانایی های علمی - پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی» در واقع پاسخ گویی به این نیاز بنیادین است.

دانشگاه امام صادق علیه السلام در واقع یک الگوی عملی برای تحقق ایده دانشگاه اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که بیش از «ربع قرن» تجربه دارد و هم اکنون ثمرات نیکوی این شجره طیبه در فضای ملی و بین‌المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نیت خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه بنیانگذاران و دانش‌آموختگان این نهاد است که امید می‌رود در طلیعه دور جدید فعالیتش بتواند به توسعه و تقویت آنها در پرتو عنایات حضرت حق تعالی، اهتمام ورزد.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق علیه السلام با توجه به شرایط، امکانات و نیازمندی جامعه در مقطع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه، ارزیابی سازمانی - کاربردی آنها و بالاخره تحلیل شرایط آتی اقدام نموده که نتایج این پژوهش‌ها در قالب کتاب، گزارش، نشریات علمی و... تقدیم علاقه‌مندان می‌گردد. هدف از این اقدام - ضمن قدردانی از تلاش خالصانه تمام کسانی که با آرمان و اندیشه‌ای بزرگ و ادعایی اندک در این راه گام نهاده‌اند - درک کاستی‌ها و اصلاح آنها است تا از این طریق زمینه پرورش نسل جوان و علاقه‌مند به طی این طریق نیز فراهم گردد؛ هدفی بزرگ که در نهایت مرجعیت مکتب علمی امام صادق علیه السلام را در گستره بین‌المللی به همراه خواهد داشت. (ان شاء الله)

ولله الحمد

معاونت پژوهشی دانشگاه

مقدمه

احکام دائر مدار موضوعات می‌باشند و تعریف اصل موضوعات بسان کشف احکام شرعی نیازمند سلطه بر مکانیزم استنباط و اجتهاد بوده که در حوزه خاص فقهت تبیین می‌گردد. پاره‌ای از موضوعات مثل نماز و روزه و حج و ... تمام ابعاد و جوانب آن مستنبطه بوده و نیازی به تطبیق و تطابق ندارند. لیکن برخی دیگر از موضوعات علی نحو کلی در اختیار مجتهد قرار داشته و بحسب عرف و شرایط، مصادیق خارجی متفاوتی بخود می‌گیرند.

از آنجائیکه اجرای صحیح احکام الهی منوط به شناخت مصادیق و انطباق آن بر موضوعات و عناوین کلی و متعلقات احکام می‌باشند بنابراین عمل تطبیق مصادیق مبتلا به، براین موضوعات کلی خود حائز کمال اهمیت خواهد بود و باید ادعان داشت که، این صحت انطباق است که ضامن جریان صحیح احکام الهی می‌باشد و پیوند بین احکام شرعی و موضوعات جزئی و قابل اجرا را میسر می‌سازد.

واژه پول یکی از بسیار موضوعاتی است که کشف احکام مربوط به آن منوط به ارائه و تبیین دقیق ماهیت پول متداول می‌باشد. تحولات پولی در یک نگاه تاریخی، نشان می‌دهد که از این پدیده ابتدا بعنوان ابزاری برای تسهیل امر مبادله در بازار اختیار شد، لیکن امروزه خود بازارهایی را بوجود آورده و انسانها را واسطه تبادل خود ساخته و کلیه اهرمهای جریانات اقتصادی را به زیر سلطه خود در کشیده است.

بدین ترتیب با شناخت وسیع و درک عمیق از عنصر پول و نقش خطیر آن در اقتصاد مدرن و بویژه در نظام بانکی جدید و رسالت حقه آن در روابط و معادلات پولی ملی و بین‌المللی و بررسی وجوه تمایز و تشابه این پدیده با آنچه در صدر اسلام تحت عنوان "تقدین" و در عصر متأخر تحت عناوینی دیگر جریان داشته، پی‌گیر احکام متناسب و مرتب بر این موضوع که قاعدتاً باید از تعریف دیگری برخوردار باشد خواهیم شد تا بینیم پول در جریان حیات اقتصادی ملتها چه هویتی داشته و دارد و نیز چه احکامی بر آن جاری می‌باشد. به همین منظور لازم می‌آید تا ابتدا با تحلیلی تطبیقی از جهات افتراق سیستمهای مختلف پولی و تبیین ملاکات اعتباریت آنها در پرداخت‌های پولی و آنگاه با تحلیلی فقهی در ترسیم حریم حقیقی حرمت ربا و معاملات پولی ربوی با ملاحظه تعریف نوین از ماهیت موضوع پول در عصر حاضر به تفکیک دو حوزه پرداخت‌های پولی ربوی و غیرربوی بپردازیم.

بنابراین آنچه در سطور آتی خواهد آمد جمله در تعقیب این هدف کلی است تا نشان دهد ماهیت جدید پول و پرداخت‌های پولی عصر جاری مصداقی است، مستحدث از موضوع کلی پول که می‌بایست احکام متناسب و مقتضی را استنباط و ارائه داشته و در پرتو آن یک نظام مبادلاتی سالم و تصحیح شده را پی‌ریزی کرد.